

gevangenen voor het minste vergrijp (het weggooien van een peukje, het te hard of niet hard genoeg uiten van Japanse kreten, het te diep of niet diep genoeg buigen) zwaar gestraft werden, veelal met pijnigingen die ook bij de *Kenpeitai* in zwang waren: in het gezicht geslagen, afgeranseld met houten stokken, stukken bamboe, ijzeren staven, geweerkolven of riemen, getrapt en op de vloer gesmeten – urenlang moesten zij op de grond zitten met de handen boven het hoofd, of in de houding staan, of een zwaar voorwerp omhoog houden, of zitten met een stok tussen de knieën waarop de Japanners gingen staan. Eindeloos waren de variaties en combinaties van deze en dergelijke straffen – straffen die menigmaal gevolg waren van het feit dat men de Japanner met zijn vreemde taal niet goed had begrepen.¹ Speciaal de appels konden een verschrikking zijn doordat, aldus Rob Nieuwenhuys²,

'de meeste Japanse soldaten niet veel verder dan tot twintig konden tellen. Daarom begonnen ze telkens opnieuw van één tot twintig. Dat ging op zichzelf goed, maar zodra het op vermenigvuldigen aankwam, liep het mis . . . Ze bleken (ook) niet uit het hoofd te kunnen rekenen, omdat ze altijd met een telraam hadden leren werken'³ –

door een Japanse majoor, welke laatste hem zijn zwaard overhandigde en hem, in volle ernst, uitnodigde nu maar harakiri te plegen, omdat hij 'zijn gezicht verloren had'! Toen de kapitein weigerde en uitlegde dat hij om één gestolen blik sardines zijn gezicht niet verloor, pakte de majoor drie andere blikken en duwde hem deze in de hand, terwijl hij verklaarde: 'Neem er dan nog maar een paar bij!' en hiermee was de zaak afgedaan' (Wim Kan en Corry Vonk: *Honderd dagen uit en thuis* (1963), p. 29) – misschien dient men het laatste gebeuren aldus te zien dat de Japanse majoor, het optreden van de Nederlandse kapitein als het ware sanctionerend, diens 'gezicht redden' wilde.

¹ Ook degenen die als tolk optraden (gevangenen die enig Japans kenden), konden niet altijd uitkomst bieden, vooral niet als zij het soort Japans dat tot hen gesproken werd, niet verstonden. In een trein met krijgsgevangenen die van Singapore onderweg was naar Bangkok, 'ontstond', aldus een krijgsgevangene, 'op een bepaald ogenblik een hele drukte van de zijde der Japanners, waaruit de tolk tenslotte opmaakte dat de officieren op het volgende station koffie-ijs zouden krijgen; later bleek dat de Jappen opdracht hadden gegeven om aan alle manschappen in de trein te verbieden, het V-teken tegen de bevolking te maken!' (A. H. Douwes: 'Persoonlijke herinneringen', p. 35, IC, 81315). ² R. Nieuwenhuys: *Een beetje oorlog. Java 8 december 1941-15 november 1945* (1979), p. 78. ³ Japanners kregen in die tijd op school maar weinig les in rekenen en uit het hoofd rekenen werd hun in het geheel niet geleerd. Aan de Birma-spoorweg werd een keer aan een groep krijgsgevangenen gelast, per dag een halve kubieke meter aarde uit te graven – volgens de betrokken Japanner was dat een halve maal een halve maal een halve meter; uiteraard werd hij niet gecorrigeerd.